

tolkning. Hvis det er rigtigt, er det første gang at bemeldte damer bliver ophøjede til en plads i rækken af mandlige konger, apostle og helgener!

Forfatteren ser endvidere gerne, at dronning Christine har ønsket at hendes søn – af Nybo Rasmussen identificeret som franciskaneren bror Jakob – blev afbildet på tavlen. Han udkaster som en hypotese, at den hellige Frans af Assisi, der indtager en central plads på tavlen, har lånt bror Jakobs ansigtstræk. Det er en fortolkning, der ikke kan dokumenteres på nogen måde, og kun kan stå som resultat af forfatterens tro på sin egen ønskedrøm.

Dorthe Falcon Møller

ANJA VICTORINE HARTMANN: Von Regensburg nach Hamburg. Die diplomatischen Beziehungen zwischen dem französischen König und dem Kaiser vom Regensburger Vertrag (13. Oktober 1630) bis zum Hamburger Präliminarfrieden (25. Dezember 1641). Schriftenreihe der Vereinigung zur Erforschung der Neueren Geschichte Bd. 27. Aschendorff Münster, 1998. xiv + 529 s. ISBN 3-402-05678-X.

Professor Erling Ladewig Petersen viste i sin glimrende litteraturoversigt i *Historisk Tidsskrift* 99 Hæfte 1,¹ hvorledes der i de seneste år efter en periode med stilstand har været meget stor interesse for 30-årskrigen epoke, kulminerende med de store udstillinger i Münster og Osnabrück i 1998 i anledning af 350-året for Den vestfalske Fred.²

Et af de meget energiske udgiverselskaber i denne forbindelse er Die Vereinigung zur Erforschung der neueren Geschichte, der ledes af professor Konrad Repgen i Bonn. Blandt selskabets nyeste produkter skal nævnes en meget nyttig bibliografi om den vestfalske fred,³ samt Anja Victorine Hartmanns disputats (dissertation) ved universitetet i Marburg om udviklingen i de diplomatiske forhandlinger mellem Frankrig, Sverige og Kejseren i perioden 1630-1641.

Kort tid efter at Danmark var sat ud af spillet ved freden i Lübeck 1629, så det en kort tid ud til, at man kunne undgå en europæisk storkrig ved de forhandlinger, der blev ført i Regensburg mellem Frankrig og kejseren. Forhandlingerne brød imidlertid sammen i oktober 1630 givetvis under indtryk af den svenske invasion i Pommern samme sommer. Først i slutningen af 1641 lykkedes det i Hamborg at få aftalt rammerne for den fredskongres, der endelig i 1648 skulle give Europas folk den så længe ønskede almene fred.

Af de mange mærkelige træk ved denne dramatiske periode har forfatteren hæftet sig ved, at til trods for at der de fleste år stod store franske hærstyrker i Det tyske Rige og til trods for, at kejseren i 1636 var lige ved at erobre Paris, så var der (på trods af utvetydige opfordringer fra henholdsvis Sverige og Spanien) ingen erklæret krig mellem de to magter og følgelig heller ingen våbenstilstand. Måske netop derfor var det også så vanskeligt at formulere vilkårene for en egentlig fred, således at forhandlingerne om indholdet af de pas, som de stridende stater gensidigt skulle udstede, kom til at strække sig over mange år.

¹ E. Ladewig Petersen: *Nyt om Trediveårskrigen*. HT 99 s. 93-121.

² »1648. Krieg und Frieden in Europa«, bd. 1-3, udg. af Klaus Bußmann og Heinz Schilling. Münster/Osnabrück 1998.

³ *Bibliographie zum Westfälischen Frieden*. Udg. af HEINZ DUCHARDT, 1996, xiv + 388 s. 180 DM. Aschendorff Münster.

Anja Victorine Hartmann har meget grundigt og systematisk gennemgået hele den bevarede diplomatiske korrespondance i arkiverne i Paris, Wien og Vatikanet, og bogen er en særdeles omhyggelig gennemgang med et fyldigt, ofte ordret referat af disse kilder, mens der ikke er megen analyse af brevene og slet ingen langsigtede perspektiver.

Christian 4.s rolle som mægler i disse komplicerede forhandlinger har man haft godt kendskab til lige siden Fridericias dage,⁴ og der har været en helt klar tendens til opfatte kongen som en lidt naragtig person, der forsøgte at spise kirsebær med de store. Dette blev til sidst katastrofalt for landet, da svenskerne ikke længere ville finde sig i kongens dobbeltspil og sendte general Torstensson op for at ordne sagen, hvilket endte med freden i Brömsebro 1645.

Det er interessant at bemærke, at Anja Victorine Hartmann, der ikke er hæmmet af et traditionelt dansk syn på Christian 4.,⁵ opfatter kongens mæglingsforsøg som dygtige og velmente forsøg på at bringe parterne til forhandlingsbordet. Dette gælder især den afgørende fase i 1640-41, hvor det faktisk var et brev fra Christian 4., der blev grundlag for de beslutninger, der blev truffet ved kejserhoffet med hensyn til udformningen af pas m.v. for gesandterne, og som til sidst resulterede i præliminær-freden i Hamborg.

På denne baggrund forstår man nok bedre overraskelsen i Danmark over Torstenssons helt uventede angreb i efteråret 1643.

Karl-Erik Frandsen

Krig och fred i källorna. Årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven 1998, redigeret af KERSTIN ABUKHANFUSA m. fl. Trykt Jyväskylä 1998.

Denne smukt udstyrede antologi indgår i Sveriges fejring af 350-året for den westfalske fred. Derfor drejer de fleste artikler – 11 ud af 14 – sig om den svenske deltagelse i Trediveårskrigen og om fredsslutningen i Osnabrück. De øvrige berører spredte militære temaer fra det 20. århundrede.

En række af de emner som tages op i bogen, har været genstand for omfattende forskning. Det drejer sig blandt andet om Sveriges krigsmål, de svenske armeers styrke og sammensætning, krigens finansiering, den svenske militærforvaltning og de svenske gesandter til fredskongressen. Andre afspejler nye interesser. Man kan således blive orienteret om den svenske militære kartografi, om fredsdelegationens omkostninger, om den pavelige mæglers forhold til Sverige, om Stockholm-hoffets fejring af fredsslutningen og om den svenske litteratur omkring 1648.

Bogens bidrag erstatter næppe nogen af de værker som de bygger på, men de er let tilgængelige og vel udstyrede med henvisninger, i nogle tilfælde udformet som kommenterede vejledninger til videre læsning. Antologien er altså godt egnet som introduktion til de seksten år, hvor Sverige blev en stormagt og gav Nordens og Europas historie en ny retning.

Gunner Lind

⁴ I:A: Fridericia: Danmarks ydre politiske historie i tiden fra Freden i Lybeck til Freden i Kjøbenhavn (1629-1660) bd. 1. Kbh. 1876.

⁵ KARL-ERIK FRANSEN: Christian IVs udenrigspolitik i nyt lys. HT 98, s. 99-109.